Ruottin viies raportti Euroopan neuvostole joka koskee raamikonvensjuunia kansalisten vähemistöitten suojelua

Tämä on kokhoonpano Ruottin viies raportista Euroopan neuvostole, joka koskee raamikonvensjuunia kansalisten vähemistöitteen suojelua, joka jätethiin sisäle 1 kesäkuu 2021. Sisältö kuvvaa tutkimuskauven kehitystä. Lisätietoja löytyy koko raportista, joka on ruottiks ja englantiks. Taustatietoja saapi aiemista raportista.

Taustatietoja

Ruottin viis kansalista vähemistöä on juutalaiset, romanit, saamelaiset, ruottinsuomalaiset ja torniolaaksolaiset. Saamelaiset tunnustethaan sen lisäks alkuperäkansana. Moni niistä, jokka kuuluvat yhteen kansalisvähemisthöön puhuvat jotaki, joskus usseita, vähemistökieliä: suomi, jiddish, meänkieli, romani chib ja saame. Vahvistetut oikeuvet koskevat suomea, saamea ja meänkieltä tietyilä hallintoalueila, jokka vuona 2020 sisältävät 84 kuntaa ja 15 rekiuunia. Näihin oikeukshiin kuuluu muun muassa se, ette yksityiselä on oikeus käyttää ommaa vähemistökieltä kontaktissa hallintoviranomhaisitten kans, joitten jeugraaffinen toiminta-alue kuuluu kokohnaan eli merkittävältä osalta hallintoalueesta. Sekä oikeus esikouhluun ja vanheemanhoithoon kokonaisuuessa eli suurelta osalta vähemistökielilä.

Ruottin vähemistöpulitiikan kehitys

Hallitus nimitti vuona 2016 erikoisen tutkijan jäthään ehotuksia vahvistetusta vähemistöpulitiikasta. Maaliskuussa 2018 hallitus jätti proposisjuunin Vahvistettu vähemistöpulitiikka (prop. 2017/18:199) valtiopäivile. Proposisjuuni sisältää vähemistöpulitiikan revideerattu ensi osa sekä vähemistölain vahvistamisia. Kesäkuussa 2018 hallitus jätti valtiopäivile kirjotuksen Uusstartti vahvistetula vähemistöpulitiikala (Kirj. 2017/18:282). Kirjotus on vähemistöpulitiikan toinen revideerattu osa, ja se on lähtökohta jatkuvale työle.

Säänölisiä yhteisneuvontoja ja ylösseuranta

Asiasta vastuussa olevat viranomhaiset, Stokholmin Lääninhallitus ja Saamekäräjä, on jatkossaki vastuussa vähemistöpulitiikan seurantoa. Viranomhaiset julkasevat joka vuosi raportin kuinka kunnat, rekiuunit ja valtion viranomhaiset soveltavat lakia ja seuraavat raamikonvensjuunia ja eurooppalaisen määräystä alueelisista- eli vähemistökielistä.

Yks vähemistöpulitiikan kolmesta keskheisistä aloista on osalistuminen ja vaikutusvalta. Seurantaviranomhaiset toteavat, ette maholisuus vaikuttaa kunnalisela ja rekiunaalisela tasola kasuaa, mikä tullee muun muassa siittä ette laki kansalisista vähemistöistä ja vähemistökielistä on viimi aikoina saanu muutoksia. Hallituskanslia järjestää kansalisela tasola vuosittain yhteisneuvontoja mihinkä vastuussa oleva ministeri eli valtiosihteeri osalistuu. Sen lisäks järjestethään kans erikoisia yhteisneuvontoja sillon, kun nousee esile kysymyksiä rajotetuila aloila.

Strategian työssä ette sisältää romanit piethään säänölisiä kokouksia romani referensiryhmän kans, jonka hallitus on nimittäny. Muissaki prusessissa, kun tulevassa tutkinossa poronhoitolaista Hallituskanslia on suorittanu yhteisneuvontaa.

Tämän raportin raamissa suoritethiin yhteisneuvonan kansalitten järjestöitten kans, jokka eustavat Ruottin kansalisia vähemistöjä. Yhteisneuvonta järjestethiin 26 helmikuu 2021. Sen lähtökohta oli net konkreetit aspektit mitä vähemistöjärjestöt piit ette pittää tulla selvile raportissa.

Käytettävänä olevia tietoja kansalisten vähemistöitten oikeuksista

Laki 3 § (2009:724) kansalisista vähemistöistä ja vähemistökielistä määrää, ette hallintoviranomhaiset, kun tartethaan, pittää sopivala tavala ilmottaa kansalisile vähemistöile heän oikeuksista lain mukhaan. Tämä merkittee aktiivista vastuuta levittää tietoja kansalisten vähemistöjen oikeuksista. Se on erittäin tärkeä ette henkilö tietää mitä oikeuksia hällä on ja saattaa vaatia.

Yhä useamat kunnat, rekiuunit, viranomhaiset ja lääninhallitukset ilmottavat vähemistöitten oikeuksista vähemistökielilä. Tavalisiin tietokanaali on verkkosivuitten kautta, mutta tietokanaalina käytethään kans sosiaalista meetiaa, paikalisavisia ja kokouksia.

Covid-19-pandemian aikana vastuussa olevat viranomhaiset on kans levittänheet yhteiskunnan tärkeitä tietoja vähemistökielilä.

Insatsit jokka nostavat tietoisuutta

Saamekäräjä ja Stokholmin Lääninhallitus on vastuussa insatsista, jokka nostavat tietoisuutta, erityisesti kunnile ja viranomhaisile. Tällä hetkelä on käynissä laaja kehitystyö vebin kautta ette saa aikhaan peruskoulutusta kansalisista vähemistöitten oikeuksista.

Kaikki muut 20 lääninhallitukset on kans vastuussa informasjuunin levittämisestä, ja viimi vuositten aikana on totheutettu usseita informasjuuni insatsia, joitten kautta pyrithään lissäämhään tietoisuutta vähemistöitten oikeuksista paikalisela tasola.

Forum för levande historia (Elävän histuurian fuurymmi) on hallituksen alla oleva viranomhainen, jonka tehtävä on muun muassa vastustaa antiziganismia ja antisemitismiä. Virasto on aktiivisesti töissä levittämässä tietoja ja näyttelyitä, jokka koskevat juutalaisia ja romanilaisia vähemistöinä.

ARTIKKELI 1

Kansalisen vähemistöpulitiikan päämäärä on ette suojata kansalisia vähemistöjä ja vahvistaa heän vaikutusmaholisuuksia ja tueta histuurialisia vähemistökieliä, ette net pysyvät elävinä. Vähemistöpulitiikka on inttegreerattu osa ihmisoikeuksitten pulitiikkaa ja osana tavotheesta ette varmistaa täyven kunnioituksen Ruottin kansainvälisele sitomuksile ihmisoikeuksista.

Ruottin neljänessä raportissa esitethään kansalisen ihmisoikeustyön stratesjii, joka on vieäki pätevä. Osana tätä hallitus päätti maaliskuussa 2021 proposisjuunin ette perustaa ihmisoikeuksitten instityytin.

Uusi instityytti pittää seurata, tutkia ja raporteerata muun muassa sittä, kuinka ihmisoikeuksia kunnioitethaan ja totheutethaan Ruottissa. Instityytti pittää kans jättää hallituksele ehotuksia mitä toimenpitheitä tartethaan ette varmistaa ihmisoikeuksia. Ihmisoikeuksitten instityytti ehotethaan perustaa 1 tammikuu 2022.

Alkuperäkansa saamelaiset

Saamelaiset on alkuperäkansa joitten erikoiset oikeutten vahvistaminen on priuriteerattu hallituksen työ. Osa tätä työtä on Saamekäräjältä saatu pyyntö joka toivoo ette perustethaan tottuuskomisjuuni. 2020 ja 2021 vuositten aikana Saamekäräjä on suorittanu ankkurointiprusessin saamelaisen kansan kesken, joka selvitethiin ja jätethiin hallituksele maaliskuussa 2021.

Valtio aikoo nostaa esile lakiesityksen, joka koskee neuvottelujärjestystä, ja jonka tavote on ette vahvistaa maholisuuksia vaikutusvalthaan relevantissa prusessissa. Dialoogi Saamekäräjän ja muitten saamejärjestöitten kans on kans eelytys ja perusta työssä ette muokata saamepulitiikkaa.

Pohjoismainen saamekonvensjuuni on keskheinen, jolla voithaan vahvistaa saamelaisten oikeuksia säilyttää ja kehittää ommaa kieltä, kulttuuria, elinkeinoja ja sosiaalista elämää. Saamelainen Parlamenttaarinen Raati (Samiskt Parlamentariskt Råd) on jättäny pyynön ette tehhä pieniä korjauksia lopulisessa neuvoteltussa tekstissä ja kysymystä valmistelthaan nyt jokhaisissa hallituskanslioissa ja saamekäräjissä.

ARTIKKELI 2

Saamepulitiikan alala on hyvin kehittynyttä ja toimivaa pohjoismaista yhteistyötä Norjan, Suomen ja Ruottin välilä sekä saamekäräjitten virkamiesten tasola ja niihin liitetyt kohtaamiset vastuussa olevitten ministeritten ja saamekäräjitten puhheenjohtajitten kans.

Romanitten sisältäminen Euroopan tasola on hyvin kehitetyt verkostot. Hallituskanslia osalistuu eurooppalaisessa fuurymissä romanitten inttegreerinkhiin (EU Platform for Roma Inclusion NRCP), joka on fuurymmi kokemuksitten vaihtelule ja yhteistyö romanitten sisältämisheen. Hallituskanslia osalistuu kans Euroopan neuvoston eksperttiryhmässä (ADI-ROM), joka on osaa ohjauskomiteaa Steering Committee on Anti-discrimination, Diversity and Inclusion (CDADI) Euroopan neuvostossa.

ARTIKKELI 4

Hallitus jatkaa työtä ettee varmistaa syrjintälakia ja saan sen niin kattavaks kun maholista. Käynissä oleva tutkimus vissistä syrjintälain kysymyksistä on saanu tehtäväks ette muun muassa, ottaa kantaa kuinka syrjintäsuoja vississä julkisissa toiminoissa saatethaan muuttaa sillä tavala ette suoja syrjintää vasthaan on maholisiman kattava.

Ruottin kansalisten vähemistöitten terhveys

Oikeus terhveytheen on turvattu Ruottin vähemistöpulitiikassa. Vähemistöjen terhveys on: joilaki poikkeuksila lukhuun ottamatta hyvä, mutta vaihtelee riippuen siittä mitä vähemistöä tutkithaan.

Paitti se toiminta mitä tapahtuu rekiuunissa ja kunnissa usseila viranomhaisila, pääasiassa Sosiaalihallitus ja Folkhälsomyndigheten (Kansanterhveysvirasto) on tärkeitä tehtäviä. Heitten pittää valvoa ja eistää kansanterhveyttä ja terhveys- ja siukkahoitoa kansalisitten vähemistöitten ja alkuperäkansan kesken.

Ruottin Kansanterhveysvirastola on ollu monta vuotta tehtävänä ette kans kehittää pitkäaikasta dialoogia kansalisten vähemistöjen kans. Viimi vuosina virastola on kans ollu tehtävänä ette ottaa toimenpitheitä millä totheuttaa vähemistölain oman toiminta-alala missä lähtökohta on vähemistöpuliittinen päämärä ja sen kolme osa-alueet sekä kehittää pitkäaikasia muotoja, joila jatkuvasti seurathaan kansalisten vähemistöitten tilanetta viranomhaisen vastuuven alueela. Kansanterhveysvirasto on vuosien aikona ottanu esile raporttia jokka koskevat kansalisten vähemistöjen terhveyven tilanetta.

Suuriin osa Sosiaalihallituksen toiminala on kosketuksia vähemistöpulitiikhaan. Vähemistöpulitiikka jättää jälkiä viraston toiminthaan, esimerkiks kun valmistethaan käsikirjoja, tietoisuuen tukea ja opetusmateriaalia, joka enimäksheen koskee sosiaalipalvelua.

Tämä jällaa erityisesti vanheemanhoijossa, johonka kuuluu monta määräystä, mutta kans muu sosiaalipalvelu, kun esimerkiks lasten ja nuorten sosiaalihoitoa.

Viimi vuosina Sosiaalihallituksela ja Kansanterhveysvirastola on kans ollu tehtävänä ette pittää lähtökohtana vähemistöpulitiikan päämäärää ja sen osa-alueet ja sen perustheela kehittää viranomhaisten välistä yhteistyötä.

Viimi vuosina on monta insatsia alotettu ette parantaa romanitten terhveyttä. Hallitus on muun muassa antanu Stokholmin lääninhallituksele tehtävän ette kouluttaa romanilaisia terhveysinnostajia (2016–2018). Ja antanu Sosiaalihallituksele tehtäväks ette toimittaa koulutusinsatsia, jokka on suunattu sosiaalipalvelule, joissa on erikoinen pääpiste romanilaishiin (2016–2020).

Strateginen työ joka pyrkii sisältämhään romania on jatkunu

Stratesjiin tavote, joka pyrkii sisältmhään romania on, ette romani, joka täyttää 20 vuotta vuona 2032, pittää omistaa samanlaisia maholisuuksia elämässä kun se, joka ei ole romani. Stratesjiityön lähtökohta on ette pyrkiä varmistamhaan, ette romanitten ihmisoikeuvet täytethään. Usseila viranomhaisila on on ollu hallituksen raamin sisälä tehtäviä, ette sisältää romania vuosina 2016–2019.

On tehty tutkimus, jonka tarkotus oli ette ottaa selvile, kuinka yks romani asioitten kansalisen keskuksen saattaa perustaa, joka on tuloksena esityksistä jota Komisjuuni antiziganismia vasthaan on jättäny (SOU 2016:44). Tutkimus jätti esityksiä ette perustaa romani asioitten viranomhaisen kesäkuussa 2019 (Ds 2019:15, Pitkäaikanen ja vakavuus työssä etheen päin – romani asioitten virasto). Ehotus jätethiin remishiin käsiteltäväks syksylä 2019, ja tulos oli ette kaikki romani siviiliyhteiskunnan organisasjuunit jätit remissivastauksia jokka hylkäsit ehotuksen. Tämä on kans tullu selvile yhteisneuvonassa romani eustajitten kans. Romani vähemistön mielipitheet on raskhaat, ja hallitus on yhteisneuvonassa romani vähemistön eustajitten kans keskustellu kuinka tutkintaehotus ette perusta romani asioitten viranomhaisen mennee käsitellä.

ARTIKKELI 5

Saamelaisten vaikutusvalta ja osalistuminen

Hallitusmuoto tekkee selvile, ette saamelaiset on kansa ja ette saamelaisten maholisuuksia säilyttää ja kehittää ommaa kulttuuri- ja yhteisöelämää pittää eistää. Hallitus on kuluvina vuosina jatkanu jatkuvaa työtä ette vahvistaa saamelaisten asemaa alkuperäkansana ja kansalisena vähemistönä.

Keskheinen osa työstä on ette vahvistaa saamelaisten vaikutusvaltaa ja osalistumista. Vasta aikona on käynistetty tutkimus, joka tarkistaa vuen 1971 poronhoitolakisäädäntöä. Työ ette

ottaa framile direktiivit on tehty tivhiissä dialoogissa sekä Saamekäräjän ja saamelaisten siviilisyhteiskunnan eustajitten kans.

Yleisön tieto ja asene säilyttää kansalisitten vähemistöitten kieliä ja kulttuuria

Vuona 2020 Kielen ja kansanmuistin instityytti Isof on, Kantar-Sifon avula ja yhteistyössä Stokholmin Lääninhallituksen ja Saamekäräjän kans, tehneet tutkimuksen, joka mittaa mitä yleisö tietää kansalisista vähemistöistä. Tutkimuksessa on mitattu Ruottin väestön tuntemusta ja asenetta ette säilyttää kansalisten vähemistöjen kieliä ja kulttuuria. Helmikuussa 2021 julkasthiin tulokset, jokka näyttävät, ette tietoisuus kansalisista vähemistöistä ja vähemistökielistä on kasunu eelisen 2015 vuen mittauksen jälkhiin, mutta vain marginaalisesti suhteessa 2010 vuen tuloksheen. Toishaalta nuorten (15–29-ikäisten) tietoisuus lissäintyy huomattavasti. Erittäin suuri osa – noin 90 prusenttia nuorista pitävät ette vähemistöitten kielitten ja kulttuuritten säilyttäminen "aika tärkeänä" eli "erittäin tärkeänä".

Saamen kielikeskus on arvioittu ja kysymys uusista kielikeskuksista on tutkittu

Vuesta 2009 lähtien on olemassa kaksi saamen kielikeskusta, joitten tehtävä on ette kehittää ja stimyleerata saamen kielen ja sen varieteettien käyttöä innovatiivisela ja tulevaisuutheen suuntava työtapa. Kielikeskuksen merkitys elvyttämisen eistämisessä on yhessä hallituksen tutkimuksen yhteyvessä arvioittu.

Hallitus antoi vuona 2018 Kielen ja kansanmuistin instityytin tehtäväks, ette selvittää kuinka kielikeskuksia suomele ja meänkielele saatethaan järjestää ja tutkia eelytyksiä vastaavile toiminoile jiddishin ja romani chibin kielile. Sen lisäks Saamekäräjäle annethiin tehtäväks selvittää kuinka Saamen kielikeskuksen toimintaa saatethaan kehittää ette eistää useampia saamen kielen varieteettia.

Kielen ja kansanmuistin instityytti (Isof) ja Saamekäräjä esittävät ette perustethaan kuus uutta kielikeskustaa: kaksi saamele (pohjois- ja luulajansaame), yks meänkielele, yks jiddishile, yks romani chibile ja yks suomele.

Toimintaprukrammin esitys on jätetty, jolla säilytethään kansaliset vähemistökielet

Hallitus kattoo, ette vähemistökielten pitkäaikaisen suojan tarve on suuri. Vuona 2019 Kielen ja kansanmuistin instityytiltä ja Saamekäräjältä tilathiin tekemhään ehotuksia toimintaprukramhiin, jolla säilytethään kansaliset vähemistökielet.

Toimintaprukrammin tavote on ette eistää kansalisten vähemistökielten maholisuuksia ette revitaliseeraintua ja jatkaa elävänä kielinä Ruottissa. Viranomhaiset ehottavat vuen 2020 kertomuksessa monenlaisia toimenpitheitä, joila pyrithään vahvistamhaan ja säilyttämhään kansaliset vähemistökielet. Toimenpitheet koskevat usseita yhteiskunnan sektoria, joissa on suuri pääpiste koulutusjärjestys.

Tottuus- ja sovittelukomisjuuni tornionlaaksolaisile, kveenile ja lantalaisile on nimitetty ja esitutkimuksia on käynissä saamelaisten tottuuskomisjuunile

Hallitus nimitti 19 maaliskuu 2020 tottuus- ja sovittelukomisjuunin tutkimhaan histuurialisia loukkauksia ja väärinkäytöksiä, joita tornionlaaksolaiset, kveenit ja lantalaiset on kokenheet. Komisjuuni lopettaa työn 16 päivä toukokuu 2022, ja sen tehtävänä on muun muassa lisätä tietoisuutta yhteiskunnassa vähemistöstä ja sen histuurialisisia kokemuksia.

Kansalisten vähemistöjen kulttuurin insatsit on pääpistheenä

Kansalisten vähemistöjen kulttuuri ja insatsit kansalishiin vähemistökielhiin on vähemistöpulitiikan keskheinen osa. Vuona 2021 Valtion kulttuurineuvosto, joka on osana tätä työtä, sai tehtäväks selvittää mitä jatkuvia insatsia tartethaan ette saavuttaa vähemistöpulitiikan päämärät ja stratesjii jolla sisälethään romanit.

Valtiontuki kansalisten vähemistöjen kulttuuritoiminthaan kasusi 10 miljoonala vuesta 2018. Tuen tarkotus on ette vahvistaa, kehittää, tehhä näkyväks eli muula tavala eistää kansalisten vähemistöjen kulttuuria ja maholistaa ette vähemistöt itte saattavat välittää oman histuurian, kielen ja identtiteetin. Tuen jakkaa Valtion kulttuurineuvosto. Vuona 2020 Saamekäräjäle myönethiin kans 4 miljoonaa kruunua käytettäväks kriisitukena saamelaisele kulttuurile covid-19-pandemian seurauksena. 10 miljoonan kruunun lisätuki on tähhään asti myönetty viranomhaisele vuona 2021.

Kirjalisuus, kirjastot ja lukemisen eistäviä insatsia vaikuttavat vähemistökielten elvyttämisheen

Valtion kulttuurineuvostola oli vuosina 2017–2019 tehtävänä ette eistää julkasemista ja levittämistä kirjallisuutta kansalisila vähemistökielilä.

Kuninkhaalinen kirjasto on hallituksen tehtävässä (2015–2019) ottanu framile esityksen valtakunnalisen kirjastostratesjiin. Yks jo päätetyistä ehotuksista koskee kansalisten vähemistökirjastojen vahvistamista. Joulukuussa 2020 hallitus päätti antaa Kuninkhaalisele kirjastole tehtävän ette totheuttaa insatsin kansalisten vähemistökirjastoile ette het on resyrsikirjastona jokhaisele kieliryhmäle ja maan kunnile.

Ottaa mukhaan vähemistöitten perintheet ainheettomhaan kulttuuriperinthöön

Ruottin kansalinen luettelo ainheettomasta kulttuuriperinöstä (levandetraditioner.se), jota Kielen ja kansanmuistin instityytti pittää koossa, on viime vuosina jatkettu laajentamalla perintheitä dialoogissa koko maan siviiliyhteiskunnan järjestöitten kans. Kielen ja kansanmuistin instityytti pyrkii aktiivisesti lissäämhään kansalisten vähemistöjen osalistumista luettelotyöhön, ja on kehittäny tätä varten erikoisia metuutia, jokka on johtanheet ette sekä joitaki romani ja juutalaisia perintheitä on viimi vuosina lisätty luettelhoon.

Saamekäräjälä on tärkeä rolli turvata saamelaisten ainheettoman kulttuuriperinön. Siksi Saamekäräjä sai vuen 2021 sääntelypreivissä raporttivaatimuksen ette selvittää muun muassa kuinka virasto on vuen aikana vaikuttanut jatkuvhaan työhön ette totheuttaa konvensjuunia Ruottissa.

ARTIKKELI 6

Totheuttaminen kansalista suunitelmaa rasismia vasthaan, samanlaisia vihamielisyyksiä ja viharikoksia jatkuu. Forum för levande historia (Elävän histuurian fuurymmi) on jatkossaki tehtävänä ette koortineerata ja seurata kansalista suunnitelmaa.

Suunitelma, joka on kokoaava käsite työssä kaikenlaista rasismia ja viharikoksia vasthaan. Muun muassa antisemitismiä, antiziganismia ja rasisimia saamelaisia kohti on vahvistettu. Vuesta 2020 alkaen 10 miljoonaa kruunua on lisätty suunitelmhaan, mikä antaa maholisuuven jatkuvhaan korkehaan päämäärhään pitkän aikakauven työssä.

Työ vasthaan antisemitismia ja parantaa juutalaisten turvaa

Vuesta 2015 lähtien on ollu valtionbiitraakia uskonolisile yhteisöile, jonka tarkotus on ette parantaa turvaa, ja joila on oikeus valtionaphuun, mukhaan luettu Ruottin Juutalaisten keskusraati. Vuona 2018 hallitus päätti laajentaa kohteryhmää sillä tavala, ette kaikki siviiliyhteiskunnan aktöörit voisit hakea rahotusta määräyksen mukhaan (2018:1533), joka koskee valtiontukea siviiliyhteiskunnan organisasjuunile, jokka parantavat turvalisuutta erikoisila toimenpitheilä. Hallitus on myöntäny bydjettivuele 2021 tähhään tarkotuksheen 22 miljoonaa kruunua.

Ilmotettujen viharikosten kehitys

Vuona 2018 Brå tunnisti 278 rikosilmotusta, joissa oli antisemitistisiä mutiivia. Se on 53 prusenttia enemän kun vuona 2016, mutta samala tasola kun vuosina 2014 ja 2015. Vuona 2018 paljastethiin 109 rikosilmotusta, joissa oli antiziganistisia mutiivia. Tämä on 31 prusenttia vähemin kun vuona 2016, ja tähhään asti vähhiiten ilmotuksia. Ei ole maholista päättää, jos muuttunu lukumäärä ilmotuksia johtuu muuttunheesta heijosta asemasta, ilmotuksen halukkuuvesta eli siittä, kuinka viharikokset huomioithaan ilmotuksissa.

Ruottin hallitus on nimittäny parlamenttaarisen koostetun komitean, joka on ehottanu, ette rasistiset järjestöt pittää kieltää uuvela rikosoikeuven lakisäädänölä. Komitea on ehottanu kahta uutta rikosta rikoslakhiin: organiseerattu rasismi ja tuki organiseeratule rasismile. Ehotus on remiteerattu.

ARTIKKELI 9

Meetiala on tärkeä rolli vahvistaa kansalisten vähemistöjen identtiteettiä ja elvyttää vähemistökieliä. Samhaan aikhaan Ruottila on laajasti kattava meetia- ja sananvaphaus. Valtiola on sen takia hyvin rajotettu kanta kaikhiin meetian ohjamisheen. Tästä huolimatta valtion eistävät insatsit tällä alala selvitethään tässä alempana.

Raatio- ja teeveelähätykset vähemistökielilä

Kansalisten vähemistökielten prukrammitoiminta on tärkeä osa julkisen meetiayrityksitten tehtävistä. Toiminta tarjoaa henkilöile, jokka kuuluvat kielivähemisthöön maholisuuksia vahvistaa ommaa kielelistä ja kulttuurista kotia ja sillä tavala saattavat vahvistaa ommaa identtiteettiä taitheelisten kokemuksitten, uutisten ja tion kautta, sekä raatiossa ette teeveessä. Se on kans keino tehhä kielet näkyviks ja sen kautta net vähemistöt jokka puhuvat niitä kieliä.

Eeliselä lupa-aikana 2014-2019 kansalisten vähemistökielten tarjonta lissäintyi 10 391 tiimasta vuona 2013 11 276 tiimhaan vuona 2019. Kasvoa saatethaan kans nähhä, jokhaisela kielelä.

Avisia vähemistökielilä

Kun kuvattu Ruottin aiemassa raportissa helpotuksista vaatimuksissa meetiatuele, suomen, saamen ja meänkielen avisituki on vieläki voimassa. On muun muassa olemassa suomenkielisiä avisia, jokka saavat meetiatukea. On kans yks avisi, joka kirjotethaan osittain suomeks ja meänkielelä joka saapi rajotettua toimintatukea.

Valtion kulttuurineuvosto jakkaa tukea kulttuuriavisitten tuottamisheen kansalisila vähemistökielilä eli joitten kohteryhmä on kansalisia vähemistöjä. Tehtävästä, mitä virastola on ollu vuosina 2017–2019 ette eistää kansalisten vähemistökielten kirjalisuuven julkasua ja levittämistä, tuli selvile muun muassa, ette ylheisissä kirjastoissa ei ollu tietoja kuinka ostethaan kansalisten vähemistökielitten kirjalisuutta.

ARTIKKELI 10

Kielen ja kansanmuistin instityytin kielenhuolon työtä

Isof valmistellee ja julkasee sanalistoja yhteiskunnan eri tärkeilä alueila. Covid 19-pandemia on saanu tuloksen ette usseita uusia käsitheitä ja termiä on tullu käythöön julkisela sektorila. Isof on luonu koronasanalistoja suomeks, jiddishiks ja romaniks.

Viimi vuosina on julkastu ruottin-suomalainen huoltosanalista, kirjastosanalista ja sosiaalisanalista. Kirkkosanalista on valmistumassa. Viimi vuosina romanin eri murtheitten sanalistoja on valmisteltu, kun esimerkiks koulusanalistoja, sosiaalisanalistoja ja huoltosanalistoja. Jiddishissä julkasthiin vuona 2020 jiddish-ruotti-jiddish-sanalista. Sekä työ

opetuksen kans ette sanalistat helpottavat virastoitten henkilökuntaa käyttämhään kansalisia vähemistökieliä julkisela sektorila.

Vanheemanhoito vähemistökielilä

Vahvistettu laki (2009:724) kansalisista vähemistöistä ja vähemistökielistä alkoi jällaamhaan 1 tammikuu 2019 ja merkittee muun muassa ette on oikeus saa vanheemanhoitoa suomeks, meänkielelä ja saameks. Tämä jällaa koko toiminassa eli merkittevä osa siittä. Aiemin oikeus vanheemanhoithoon käsitteli koko toimintaa eli *osia siittä*, mikä saattoi topata halua osalistua tällaisheen hoithoon. Muutokset merkitit kans vahvistettuja oikeuksia vanheemanhoithoon jiddishilä ja romani chibilä. Lakimuutos merkitti kans, ette vanheemanhoijon oikeuvet sisältävät vanheemitten tarvetta ette säilyttää ommaa kulttuuri-identiteettiä.

Sosiaalihallituksela on 2020 vuen aikana ollu tehtävänä ette totheuttaa virastossa vähemistölain ja kehittää pitkän aijan kestäviä muotoja, joila saatethaan jatkuvasti seurata kansalisten vähemistöjen tilanetta viranomhaisen vastuun alueela.

Sosiaalihallitus on pitäny 8 yhteisneuvontaa vähemistöjen kans ja haastatellu rekiuunia hallintoalueila 2020 vuen aikana. Virasto on yhessä vähemistöjen kans tulheet tuloksheen ette pittää, muun muassa, seurata ylös niitä jokka on velvolisia kunnalisessa vanheemanhoijossa. Ylösseuraus tullee koskheen kieltä, kulttuurikomppetensiä ja kohtelua. Vähemistöjen eustajat tulevat olheen mukana koko prusessissa: ottaa framile kysymykset ja kans analyseerata tulokset ja maholiset insatsin esitykset.

Sosiaalihallitus on ottanu framile raportin romanien osalistumisen yhteyvessä, joka on viitatun raamin aloila ja koskee stratesjiita, sosiaalihuoltoa ja turvaa. Raportin tutkimus perustuu haastattelhuun romanien kans viiessä kymmenestä kunnista, jokka on saanheet valtionbiitraakia. Enkäätti lähätethiin kymmenen kunnitten sosiaalipalvelhuin. Net toiminanalat, jota raportti kattaa on muun muassa vanheemanhoito.

ARTIKKELI 11

Isof:in työ paikannimitten ja henkilönimitten kans

Isof toimii neuvonantajana Verovirastole kysymyksissä, jokka koskevat kielen ja nimitten tietheelisiä perspektiiviä. Vieläki on kuitekki työtä, ette inttegreerata vähemistö- ja elvyttämisperspektiiviä, kun tutkithaan hakemuksia missä haluthaan muuttaa henkilönimiä. On erittäin tärkeä, ette vähemistötaustaiset henkilöt saavat maholisuuven ottaa takashiin heän nimet, joila het vahvistavat ommaa vähemistöidenttiteettiä. Isof pyrkii omassa työssä vahvistamhaan ja inttegreeramhaan vähemistöjen perspektiiviä tapoihin kun nimitethään Ruottissa.

Lantmäterin (Maamittauksen) työ ette lua uusia karttadaattabaasia skaalassa 1:10 000 ja 1:50 000 on maholista tekemällä tivhiimäks paikannimiä vähemistökielilä monikielisissä alueissa. Toivomuksia eri vähemistökielitten nimistä karttaselvityksissä tullee säänölisesti Maamittauksen paikannimiosasthoon. Nimiä saatethaan kans saa Maamittauksheen Saamekäräjän kautta. Tällä hetkelä on noin 200 meänkielisä nimiä tarkistettavana Kielen ja kansanmuistin instityytissä. Perjuutin aikana Maamittaus on kans saanu valmhiiks työn uuskootauksen kans. Paikannimet, jossa oli väärä kielikooti, on kootattu uuvesti oikehaan kielikoothiin. Työ valmistui vuona 2019, ja se sisälsi kaikki nimet vähemistökielialueila, jokka näytethään skaalassa 1:10 000. Tammikuussa 2021 on kootattu 34 974 nimeä, jokka on joko suomea, meänkieltä, pohjoissaamea, luulajansaamea, uumajansaamea eli eteläsaamea.

ARTIKKELI 12

Opetus kansalisista vähemistöistä ja kansalisila vähemistökielilä

Valtion Kouluvirastola on tuki opetuksheen kansalisista vähemistöistä ja kansalisila vähemistökielilä. Vuesta 2013 Valtion kouluvirastola on ollu tehtävänä ette kehittää opetusmateriaalia kansalisista vähemistöistä ja kansalisila vähemistökielilä. Siittä lähtienValtion Kouluvirasto tarjoaa opetusmateriaalia kaikila kansalisila vähemistökielilä.

Kouluviraston tehtävässä koordineerata kansalisen tasola opetusta kansalisissa vähemistökielissä, joka raporteerathiin toukokuussa 2021 kuuluu kans kysymys opetusmateriaalin käytettävyyestä. Kielen ja kansanmuistin instityytti tarjoaa kans omala kotisivula vähemistökielten ja vähemistöjen opetusmateriaalia. Vuen 2021 sääntelypreivissä Saamekoulunhallitus sai lisäresyrsiä saamen kielen opetusmateriaalin kehittämisheen.

Peruskoulun kursisuunitelmia on viimi aikona uuvistettu. Revideerinkin kautta keskitytethiin ja vahvistethiin opetus kansalisista vähemistöistä, olletikki yhteiskuntaophiin. Muutoksen tarkotus on ette antaa enemän aikaa keskittymällä yhteen aineesheen.

Koulutusinsatsia kansalisista vähemistöistä

Valtion kouluvirasto on saanu tehtäväksi suorittaa insatsia jokka lissäävät kouluissa tietoja romanista kansalisena vähemistönä. Tehtävhään kuuluu tutkia, minkälaista tukea on jo olemassa niissä kunnissa, joissa romanitten sisältäminen on käynissä. Sen perustheela tarjothaan tukea tähhään tarkotuksheen.

Tietoja yksityisile henkilöile kansalisitten vähemistökielitten koulutuksista

Muutama vuosi taakse Yliopisto- ja korkeakouluneuvosto (UHR) on sääntelypreivitten kautta saanu tehtäväks ette seurata ylös, analyseerata ja selvittää omia interniä ja eksterniä insatsia, jokka on suunattu vähemistöpulitiikan päämäristä.

Romani lasten koulutustilane

EU:n perusoikeusvirasto (FRA) suoritti vuona 2019 romanitten tilanetta muun muassa Ruottissa. Raportti näyttää, ette 90 prusenttia romanitten ja reisaajitten 4–6-vuotihaitten lapsista osalistuvat esikouluopetuksheen ja 99 prusenttia jatkavat koulhuun. Raportti näyttää, ette tärkein syy siihen, miksi nämät opiskelijat lopettavat koulun ennen 15 vuen ikkää, on loukkaava kohtelu. Joka toinen romanilasten vanhempi Ruottissa sanovat tutkimuksessa ette lapsia on kohteltu loukkaavasti. Se on raportin korkein luku mikä koskee tätä indikaatturia.

ARTIKKELI 13

Ruottissa on kuus ruottinsuomalaista erilisiä kouluja, joila on Kouluinspeksjuunin lupa pittää kaksikielistä opetusta.

Oikeus äidinkielenopetuksheen

Esikoulun lapsila on 1 tammikuu 2019 alkaen oikeus kehittää ommaa äidinkieltä, joka voipi olla kansalinen vähemistökieli 8 kapittelin 10 § koululain mukhaan. Kapitteli 8, 12 a § koululain mukhaan pittää kotikunta, joka kuuluu yhteen hallintoalueesheen, tarjota lapsile, joitten vanhemat pyytävät esikoulun paikkaa, missä koko koulutus eli merkittävä osa siitä toimii suomeks, meänkielelä eli saamen kielelä.

Oppilhaila, jokka kuuluvat johonki kansalisheen vähemisthöön, on oikeus äidinkielen opetuksheen vaikka kieli ei ole oppilhaan jokapäivänen arkikieli kotona. Se jällaa sekä peruskoulussa ette vastaavissa koulumuotoissa ja jymnaasiessa ja jymnaasien erikoiskoulu. Päämies on velvolinen järjestämhään äidinkielenopetusta kansalisila vähemistökielilä, vaikka vain yks oppilas päämiehen kouluissa hakkee kielenopetusta. Vaatimus on kuitekki ette häätyy olla sopiva opettaja. Se koskee kans kansalisia vähemistökieliä. Se rajotus joka sannoo, ette opiskelija saattaa saa äidinkielen koulutusta korkeinthaan seittemän lukuvuotta, jos opiskelija saapi opetuksen taatun opetusaijan ulkopuolela, ei jällaa kansalisten vähemistökielitten opetuksessa. Ulkomailta tuleva romani oppilas voipi kans saa äidinkielenopetusta kahela kielelä, jos siihen on erityisiä syitä.

Jymnaasieopiskelijat, jokka kuuluvat johonki kansalisheen vähemisthöön, on oikeus saa opetusta äidinkielessä, vaikka kieli ei ole opiskelijoitten jokapäivänen arkikieli kotona. Opiskelijalla pittää kuitekki olla hyvä taito kielessä. Jymnaasiessa ja jymnaasien erikoiskoulussa opiskelija saattaa kans opiskella ommaa kansalista vähemistökieltä – suomea, saamea, jiddishtä, meänkieltä eli romani chibiä, mudernina kielenä.

Distansiopetus

Distansiopetus on käynistetty opetuksen muotona, jonka kautta oppilhaat saattavat paremin opiskella ommaa kansalista vähemistökieltä. Maholisuus äidinkielen ja mudernitten kielitten

distansiopetuksheen otethiin mukhaan koululakhiin alkaen 1 heinäkuu 2015. Ja 1 tammikuu 2021 alkaen lisäthiin uusi kapitteli koululakhiin joka antoi parempia maholisuuksia distansiopetuksheen kaikissa ainheissa paitti praktiset esteettiset ainheet.

Kouluvirastola on selvä kansalinen vastuu koordineerata kysymyksiä kansalisista vähemistöistä ja kansalisista vähemistökielistä

Valtion kouluvirastola on vuesta 2019 lähtien ollu yhistävä vastuu (sektorin vastuu) kysymyksistä, jokka koskevat kansalisia vähemistöjä ja kansalisia vähemistökieliä. Tämä vastuu on viraston toiminan alojen raamissa, suhteessa ryhmiin ketä asia koskee, johon kuuluu yhistävä, tukeva ja toimia päälepainavana.

Vuen 2021 sääntelypreivissä Kouluvirasto sai kans tehtäväks jättää ehotuksia kuinka kansalinen koordineerinki opettaa kansalisia vähemistökieliä koulujärjestelmän raamissa saatethaan järjestää, sillä tavala ette kielitten opetus vahvistuu.

Opettajan saatavuus

Suuri este pämiehile, kun he pitävät järjestää koulutusta kansalisissa vähemistökielissä, sekä tavalista koulutusta ette distansiopetusta, on opettajitten puute. Opettajila, jokka on päteviä opettamhaan kansalisissa vähemistökielissä, on harvoin koko päivän työtä. Hallitus on vieny kysymyksen ette lisätä opettajia joila on pätevyys vähemistökielissä etheen päin.

Vissitten opintolaitosten aiempi tehtävä ette rakentaa ja kehittää aineopettajakoulutusta eri vähemistökielile on revideerattu vuesta 2021 lähtien; tekstistä "jatkethaan aineopettajakoulutuksen laajentamista [kysheeselä vähemistökielelä]" ja kirjottaa sen eestä "toimittaa kehittämistyötä ja koulutusta tietheelisen pohjalta, ja siihen sisältyy opettajakoulutuksen suuntaa. Työ pittää eistää opetusta kielessä [ja kysheeselä vähemistökielelä] esikoulussa, peruskoulussa, jymnaasiassa ja korkeakoulussa." Uutta tehtävää eelsi kans kirjalinen yhteisneuvonta vähemistöjärjestöitten kans.

Uutta vuele 2021 on kans, ette jiddish kuuluu tehtävhään, joka suuntaa lua opettajakoulutusta.

Saamekoulunhallitus on vahvistettu

Hallitus on monena vuona lisääny Saamekouluhallituksen hallintobydjettiä koska ajatus on ette vahvistaa saamelaista koulutusta. Vuona 2021 se oli 58 miljoonaa kruunua. Muun muassa vuen 2021 bydjettiproposisjuunissa päätethiin lissäyksestä, jonka tavote oli ette lisätä Saamekouluhallituksen inttegreeratun opetuksen työtä ja vahvistaa saamen kielen opetusmateriaalin tuotantoa.

ARTIKKELI 15

Julkisen sektorin velvolisuus yhteisneuvonthaan on tehty selvemäks ja tukimateriaalia on kehitetty

Kansalisten vähemistöjen osalistuminen ja vaikutusvalta on yksi Ruottin nurkkakivistä vähemistöpulitiikassa. Vähemistölain mukhaan vähemistöile pittää antaa maholisuus vaikuttaa kysymykshiin, jokka koskevat heitä. Sen lisäks hallintoviranomhaisitten tehtävä on ette niin kauas kun on maholista pittää yhteisneuvontoja vähemistöitten kans sellaisissa asioissa.

Kansaliset organisasjuunit, jokka eustavat kansalisia vähemistöjä voivat saa biitraakia omhaan toiminthaan Stokholmin Lääninhallitukselta. 2020 vuen biitraaki oli 6,5 miljoonaa kruunua ja se jaethaan 18 kansalisitten organisasjuunitten kesken, jokka eustavat juutalaisia, romania, ruottinsuomalaisia ja tornionlaaksolaisia. Hallitus on vuona 2018 ilmottanu, ette vastaava valtionbiitraaki otethaan käythöön kans kansalisile järjestöile, jokka eustavat saamelaisia. Useat kansaliset nuorten vähemistöjärjestöt saavat biitraakia järjestäytymisheen Nuorten- ja siviiliyhteiskunta kysymysten virastolta (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor). Vuele 2020 näile nuortenjärjestöile on kans annettu lisävaroja covid-19-pandemian vuoks.

ARTIKKELI 18

Pohjoismainen Virkamiesten orgaani saamelaiskysymyksistä

Pohjoismainen virkamiesten orgaani saamelaiskysymyksistä (NÄS) perustethiin vuona 2001, ja se koostuu kolmen Pohjoismaitten hallituskanslioitten ja saamekäräjitten virkamiehistä. Viimi vuosina, kun neuvottelut pohjoismaisesta saamekonvensjuunista on olheet käynissä, NÄS-yhteistyön merkitys on jonkin verran vähentyny, koska usseimat asiat käsitelthään konvensjuunin neuvotteluissa.

ILO 169

Hallitus tullee sen mukhaan, mitä Ruotti on ilmottanu FN:n ihmisoikeuksitten raatile, jatkaa työtä suunassa joka pyrkii ratifiseeraamhaan konvensjuunin ILO 169. Mutta ILO 169 konvensjuunin ratifiseerinki on lopulisesti valtiopäivän päätettävä.

Pohjoismainen yhteistyö kielialala

Pohjoismaitten ministerineuvosto on käynistäny satsauksen ette nostaa ja tueta kansalisia vähemistökieliä ja muita pienempiä kieliä Pohjoismaissa. Se tehhään prusjektissa Pohjoismaitten pieniä kieliä. Prusjektia ajethaan vuotheen 2022 asti, ja sen tavote on ette kehittää pohjoismaista työtä, joka tukkee vähemistökieliä sekä lisätä kiinostusta ja tietoa kuinka koulutus ja kulttuuri saattavat vahvistaa Pohjoismaitten pienempiä kieliä.